

Sotsiaalkaitseministri määruse „Kogukonnapõhise toetatud eluaseme toetamine“ määruse seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määrusega sätestatakse meetme 21.4.1.1 „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ sekkumise „Kogukonnapõhiste toetatud elamiste loomine teenusmajas“ toetuse andmise tingimused eesmärgiga anda toetust kohalikule omavalitsusele (edaspidi KOV) kogukonnapõhiste toetatud eluasemete rajamiseks. Nimetatud eluasemed luuakse madala ja keskmise (edaspidi *väiksema*) abi- ja toetusvajadusega inimestele, kelle kodu ei ole võimalik kohandada nende vajadustele vastavaks. Sellega soovitakse vältida inimese suunamist asutusse, kus osutatakse hoolekandeteenust (nt ööpäevaringne väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus).

Eesti hoolekandepoliitika põhimõtteks on, et kõigil, sh hooldusvajadusega inimestel on õigus elada täisväärtuslikku ja iseseisvat elu. Hooldusvajadusega inimestele tuleb tagada nende vajadusest lähtuv kõrvalabi ja hooldus ning nende iseseisvat toimetulekut tuleb toetada eeskätt nende tavapärasel elukeskkonnas ehk kodus ja kogukonnas ning vaid tõendatud vajaduse korral asutuses.

KOV-il on sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) §-des 41 ja 42 sätestatud juhul kohustus tagada eluruum sotsiaalmajanduslikult raskes olukorras olevale või puudega inimesele. SHS-ist tulenev eluruumi tagamise või kohandamise kohustus ei laiene väiksema abi- ja toetusvajadusega inimesele, kellel on võimalik kasutada talle kuuluvat eluruumi. Siiski pakub osa KOV-idest ka praegu eluruumi tagamise teenust, kui inimesele kuuluv eluruum ei vasta ligipääsetavusnõuetele ega toeta tema iseseisvat toimetulekut. Ennekõike on KOV-ide võimaldanud eluruumi saamist SHS-i sihtrühma väliselt eakatele.

Üheks võimaluseks, et parandada väiksema abi- ja toetusvajadusega inimeste kodus hakkamasaamist ja kogukonda kaasatust, on luua selleks tõmbekeskustesse ligipääsetavad ja isiku toimetulekut toetavad toetatud elamise võimalused, kus KOV-il on juhtumipõhiselt võimalik korraldada isikule ligipääs talle vajalikele sotsiaal- ja tervishoiuteenustele. Toetades KOV-e väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele kogukonnapõhiste toetatud eluasemete rajamisel paranevad nende inimeste elutingimused ja seega ka võimekus iseseisvalt igapäevatoimingutega hakkama saada. Samuti väheneb lähedaste hoolduskoormus ja vajadus suunata isik asutusse, kus osutatakse ööpäevaringset väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust.

1.2. Määruse ettevalmistaja

Määruse on koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande ja sotsiaalse kaasatuse osakonna hoolekandeteenuste ja -toetuste poliitika juht Tarmo Kurves (tel 5919 0941, tarmo.kurves@sm.ee) ja nutika arengu toetamise osakonna peaspetsialist Tiia Taevere (tel 5919 2604, tiia.taevere@sm.ee).

Määruse juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusloome- ja isikuandmete kaitse nõunik Lily Mals (tel 5915 1801, lily.mals@sm.ee).

Määruse on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (tel 626 9320, virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Perioodil 2021–2027 on Euroopa Regionaalarengu Fondi vahendite kasutamisel Eestis aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) (edaspidi *ühissätete määrus*), artikli 21 alusel koostatud ning Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*). Käesoleva määrusega kehtestatakse toetuse andmine meetme 21.4.1.1 „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ sekkumise „Kogukonnapõhiste toetatud elamiste loomine teenusmajas“ raames.

Määrus ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

2. Määruse sisu ja võrdlev analüüs

Määrus kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (ÜSS2021_2027) § 10 lõike 2 alusel.

Määrusega viiakse ellu rakenduskava poliitikaeesmärgi „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi „Tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaalmajandusliku kaasamise edendamine integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu“ meetme „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ sekkumine „Kogukonnapõhiste toetatud elamiste loomine teenusmajas“.

Määrusega panustatakse „Heaolu arengukava 2023–2030“ alaeesmärgi 4 „Sotsiaalhoolekanne“ mõõdiku „Kodust iseseisvat toimetulekut toetavate teenuste ja ööpäevaringse institutsionaalse hooldusteenuse saajate suhtarv“ saavutamisse, toetades KOV-e kogukonnapõhiste toetatud eluasemete rajamisel, et vältida nende väiksema abi- ja toetusvajadusega inimeste suunamist ööpäevaringsele väljaspool kodu osutatavale üldhooldusteenusele, kelle olemasolev elamispind ei vasta inimese vajadustele ja elamispinda ei ole otstarbekas ümber ehitada.

Meetme sekkumine aitab saavutada riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ sihi „Ühiskond, inimene“ alamsihi „Hooliv ühiskond“ eesmärgi ning panustab neisse sihtidesse, arvestades ja edendades ühtlasi järgmisi horisontaalseid põhimõtteid: tasakaalustatud regionaalne areng, kliima ja keskkonnahoid, sooline võrdõiguslikkus, võrdsete võimaluste ja ligipääsetavuse tagamine.

Enne meetme rakendamist töötas Sotsiaalministeerium 2021. aastal välja vanemaealiste teenusmaja kontseptsiooni, mis sätestas vajaduse luua KOV-i tõmbekeskustesse ligipääsetavad, toetatud teenustega eluasemed. KOV-ide seas korraldati ka vanemaealiste teenusmaja meetme rakendamist puudutav küsitlus. Eesti 79 KOV-ist vastas küsimustikule 15. Küsimustiku vastustele tuginedes on loodud võimalus, et KOV-id võivad esitada koos taotluse, kus üks KOV on taotleja ja teine või teised partnerid, et rajada mitme KOV-i peale ühine toetatud elamiseks sobilik struktuur. Küsitluse kohaselt oli vähemalt 15 KOV-i huvitatud ja valmis rajama toetatud eluasemeid oma väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele. KOV-i finantsvõimekuse ja laenuvahendite kaasamise vajaduse küsimusele antud vastustest tulenevalt on määruses rakendatud diferentseeritud omaosalust ning KOV-idele, kelle finantsolukorra indeks on alla 2,0, rakendatakse omaosaluse määra 10%. Samuti rakendatakse finantsolukorra indeksist sõltumata madalamat omaosaluse määra 20% väikesaartele (Vormsi, Kihnu, Ruhnu), lähtudes „Püsiasiustusega väikesaarte seadusest“ tulenevalt püsiasiustusega väikesaarte saareliste tingimuste eripärast.

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus inimeste keskmine eeldatav eluiga on küll viimastel aastatel oluliselt pikenenud, kuid samasugust positiivset trendi pole näidanud tervena elada jäänud eluiga – üle 65-aastased Eesti elanikud vajavad Euroopa Liidu keskmisest suurema tõenäosusega kõrvalist abi igapäevatoimingutes ja enesehoolduses.

2020. aasta andmetel hindas 65-aastastest ja vanematest inimestest ligi 21%, et nende igapäevategevus on terviseprobleemidest tulenevalt suurel määral piiratud. Samal ajal on suurenenas nii eakate kui ka erivajadusega inimeste arv ja osakaal rahvastikus, olles 2020. aastal vastavalt 20% ja 11,6% ning Statistikaameti prognoosi (põhistsenaarium) järgi 2040. aastal vastavalt 25,6% ja 17%.

Arvestades Eesti elamufondi, elab suur osa 65-aastastest ja vanematest inimestest liftita elamutes, kus liikumispuudega inimestel ei ole võimalik igapäevatoimingutega iseseisvalt toime tulla. Hajaasustuseladel on samuti probleemiks ligipääsetavusnõuetele mittevastavad, tihti elukeskkonnana amortiseerunud ning pesemis- ja tualettruumita eluruumid. Statistikaameti 2021. aasta andmetel elas 65-aastastest ja vanematest elanikest veevarustusega eluruumides 2426, pesemisvõimalusega eluruumides 1921 ja tualettruumita eluruumides 3805 inimest.

Rahvastiku vananemisega kaasneva kõrvalabi vajaduse ja erivajadusega inimeste arvu kasvu arvesse võttes suureneb tulevikus nõudlus toetavate teenuste ja kvaliteetsete hooldusvõimaluste tagamise järele. Lähtudes deinstitutionaliseerimise printsiibist on Eesti hoolekandepoliitika üldine eesmärk pakkuda enam teenuseid, mis toetavad inimese iseseisvat toimetulekut kodus nii kaua kui võimalik ning asutuses vaid selle tõendatud vajaduse korral.

Määrus koosneb kümnest peatükist ja 29 paragrahvist.

Paragrahviga 1 kehtestatakse määruse reguleerimisala, sh kooskõla rakenduskavaga, eesmärgid ja seosed strateegia „Eesti 2035“ sihtidega.

KOV-ide keskustesse rajatavate toetatud eluasemete eesmärk on parandada väiksema abi- ja toetusvajadusega inimeste igapäevast kodus hakkamasaamist, luues selleks ligipääsetavusnõuetele vastavad toetatud elamise võimalused. Toetatud eluase tagab inimesele vajaliku kõrvalabi ja võimaluse olla kogukonda kaasatud selleks eraldi loodud elukeskkonnas (edaspidi *teenusmaja*). Teenusmaja on kogukonnapõhiste toetatud teenustega, ligipääsetav ja ökonoomne elamisüksus väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele, kelle olemasolev eluruum ei vasta nendele kriteeriumidele ja seda ei ole otstarbekas ümber ehitada tehnilise seisukorra, asukoha, suuruse tõttu või mõnel muul põhjusel. Kui KOV-il on võimalik selleks otstarbeks rekonstrueerida sobivas asukohas ligipääsetavaks ja energiat säästvaks üksuseks mõni olemasolev hoone, tuleks seda eelistada, kuid järeleandmisi ei tohi teha ligipääsetavuse, ümberehituse rentaabluuse ja asukoha suhtes.

Strateegia „Eesti 2035“ seab sihiks, et elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivald kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Selliselt on arvestatud puuetega inimeste õiguste konventsiooni (edaspidi PIK) artiklis 19 „Iseseisev elu ja kogukonda kaasamine“ ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 25 „Eakate õigused“ ja artiklis 26 „Puuetega inimeste integreerimine“ sätestatud põhimõtetega (seos lisaga 1, III jaotis „Võrdsus“) tooduga. Eesmärk on kasutada uuenduslikke tehnoloogiaid ja looduslähedasi lahendusi ning et elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Strateegia sõnastab, et väärtusliku elukeskkonna lahutamatu osa on nii isiklik kui ka avalik ruum.

Ka kehtiva heaolu arengukava 2023–2030 (HEA 2023–2030) poliitikaeesmärk nr 4 „Sotsiaalsem Eesti“ alaeesmärk on, et Eesti sotsiaalhoolekande korraldus toetab inimeste heaolu ja sotsiaalse turvatunde kasvu. Muudatuste tegemisel lähtutakse esmajoonel inimese vajadustest. Eesmärk on minna ka sotsiaal-, tervise- ja töövaldkonnas üle inimese eluteekonda ja vajadusi arvestavale

lõimitud teenuste pakkumisele, mida toetab tõendus põhiste keskkonnasäästlike digitaalsete lahenduste kasutuselevõtt ja andmete lõimitud kasutamine.

HEA 2023–2030 poliitikaeesmärgi nr 4 „Sotsiaalsem Eesti“ juures seatakse ka üldine eesmärk, et 2030. aastaks tuleb kodust iseseisvat toimetulekut toetavate teenuste ja ööpäevaringse institutsionaalse hooldusteenuse saajate suhtarvu tasemena saavutada sihttase 1,4%.

HEA 2023–2030 eraldisesisvaks tegevussuunaks on avaliku raha suunamine senisest enam kogukonnapõhiste, kodus elamist ja toetatud elamist võimaldavate teenuste ning füüsilise ja sotsiaalse keskkonna arendamisse. Eespool nimetatud tegevussuuna raames toetatakse infrastruktuuri investeringuid, et kaasajastada hoolekandetasutusi ning pakkuda kvaliteetseid teenuseid keerulisema hooldusvajadusega inimestele (nt dementsusega inimesed), samuti neile, kelle kodus elamist ei ole võimalik enam toetada. Eraldi panustatakse ka sellesse, et võtta kasutusele abitehnoloogiad nii kodudes kui teenusekeskkondades. Oluline on, et nutikad lahendused muutuksid inimesele kättesaadavamaks.

Meetme sekkumine panustab Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 25 „Eakate õigused“ eesmärgi „Liit tunnustab ja austab eakate õigust elada inimväärset ja iseseisvat elu ning osaleda sotsiaal- ja kultuurielus“ ning PIK artiklis 19 „Iseseisev elu ja kogukonda kaasamine“ seatud õiguste saavutamisse (seos lisaga 2, III jaotis „Võrdsus“).

Kvaliteetse eluruumi arendamiseks tuleb lähtuda algatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ (Euroopa Komisjoni teatis COM(2021) 573) eesmärkidest, mille kohaselt ei saa ehitatud keskkonna säästlikkuse aspekte käsitleda eraldiseisvalt, vaid neid tuleb vaadata terviklikult üheskoos muude majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste aspektidega. Teatis nimetab, et olemasolevate hoonete korduskasutamist, nende kasutusea pikendamist ja ümberehitamist tuleks eelistada uute hoonete ehitamisele kui vähegi võimalik. Euroopa Liidu Nõukogu järeldused 2021¹ juhivad tähelepanu elukeskkonna tervikkäsitluse vajalikkusele ja annavad soovitusi kvaliteedipõhimõtete järgimiseks ruumiloomes. Vastavalt riigihalduse ministri 2. aprilli 2019. a käskkirjaga nr 1.1-4/56 moodustatud ruumiloomete töörühma ettepanekutele tuleks ruumiotsuste kavandamisel läbivalt arvestada kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega, mis on sõnastatud töörühma lõpparuande osana koos elluviimiskavaga. Need põhimõtted on kooskõlas rahvusvahelise hea tavaga ning arvestavad ruumikvaliteedi eesmäärke tervikuna.

Meetme raames antav toetus ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses. Otsustamiseks, kas tegemist on riigiabiga, on analüüsitud, kas abi vastab kõigile neljale järgmisele tingimusele:

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- abimeetmel on valikuline iseloom, see tähendab, et see on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate grupile või mingite kindlate kaupade tootmiseks;
- abimeede annab eelise abi saajale;
- abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

EL-i struktuurifondidest pärit vahendeid loetakse riigi vahenditeks juhul, kui riigi ametiasutusele on jäetud abi osutamisel teatud kaalutusõigus, nt abisaajate valikul. Abi valikuline iseloom on tingimus, mis eristab riigiabi ja nn üldisi meetmeid. Euroopa Komisjon on kohtupraktika baasil selgitanud, et valikulisust saab hinnata mitmel tasandil: varaline, piirkondlik, õiguslik ja tegelik valikulisus. Riigiabi käsiraamatus sedastatakse, et abimeetmel on valikuline iseloom näiteks järgmistel juhtudel:

- abimeedet administreerivad ametkonnad omavad teatud kaalutusõigust (kõik taotlemisel põhinevad meetmed on valikulised);
- abimeedet rakendatakse ainult teatud osal liikmesriigi territooriumil (see kehtib regionaalabikavade puhul) või on abimeede suunatud ainult teatud suurusega ettevõtjatele (nt VKE-dele) või teatud sektori ettevõtjatele.

¹ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14534-2021-INIT/en/pdf>, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

Käesoleval juhul antakse toetust KOV-ile kogukonnapõhiste toetatud eluasemete rajamiseks, et tagada eluruum väiksema abi- ja toetusvajadusega inimesele, kelle olemasolev elamispiind ei vasta tema vajadustele või selle kohandamine ei ole mõistlik, mille abil toetatakse inimese iseseisvat toimetulekut ning välditakse tema sattumist või suunamist asutusse, kus osutatakse ööpäevaringset väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust. Kooskõlas SHS-iga on KOV-il kohustus abivajadusega inimest aidata ning KOV kehtestab ise sotsiaalhoolekandelise abi andmise korra (SHS § 14). Abimeede võimaldab KOV-il luua ruumid, kus pakkuda väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele kogukonnapõhist toetatud eluaseme teenust.

Abimeede annab eelise abi saajale. Isiku elukohajärgne KOV on kohustatud rahvastikuregistrisse kantud isikutele korraldama sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist. Toetust saav KOV saab eelise oma piirkonna elukeskkonna parandamiseks ja sellega eelise arendustegevuste elluviimiseks.

Abimeede ei moonuta ega saa moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel. Teenus ei ole mõeldud teiste Euroopa Liidu liikmesriikide elanikele, vaid tegemist on kohalikele osutatava sotsiaalhoolekandeteenusega. Käesoleval juhul ei ole kriteerium „abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kahjustab kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel“ täidetud, seega ei ole tegemist riigiabiga ning edasine hindamine ei ole vajalik.

Paragrahv 2 sätestab toetuse andmise eesmärgi ja tulemused.

SHS § 41 kohaselt on KOV-i kohustus tagada eluruum inimesele, kes oma sotsiaalmajandusliku olukorra tõttu pole suuteline ise eluaset ostma või vabaturult üürima. KOV-il ei ole otsest kohustust tagada eluruum inimesele, kellel on võimalik kasutada olemasolevat eluruumi. Toetatud eluaseme teenus on *vähese* abi- ja toetusvajadusega inimesele, kes vajab kõrvalabi või toetavaid teenuseid igapäevaelu toimingutes regulaarselt pikema aja jooksul (nt 6 kuud), kuid kellel ei ole välja kujunenud ööpäevaringset hooldusvajadust, mille puhul on vajalik osutada teenust hoolekandeaasutuses. Samas eeldab teenuse saamine, et inimese olemasolevat elukohta ei ole võimalik tema vajadustele vastavaks kohandada.

Abi- ja toetusvajaduse hindamise kohustuse toob välja ka SHS-is sätestatud põhimõte, mille kohaselt tuleb inimese abivajadust hinnata ning selgitada välja tema abivajadusele vastav abi ehk talle sobiv sotsiaalhoolekande abimeede.

Inimese kohta olemasoleva info kogumine ja koondamine (ei ole kõnealuse meetme tegevuse osa) struktureeritud ülesehitusega hindamisvahendisse annab võimaluse saada ühtne terviklik pilt sellest, millistes eluvaldkondades on inimesel toimetulekuks abi ja toetust vaja. Selle tulemusel näeb KOV-i sotsiaaltöötaja, milliseid tegevusi on vaja inimesele toetuse pakkumisel teha, et säiliks või paraneks tema elukvaliteet. Teades vajalikke tegevusi, tuleb võrrelda ja hinnata, millistel olemasolevatel sotsiaalhoolekande abimeetmetel on samad tegevused, mis on vajalikud inimesele toetuse tagamiseks. Sellele tuginedes teeb sotsiaaltöötaja otsuse, et inimesel on õigus kasutada sotsiaalhoolekande abimeetmeid, ning kaalutusotsuse alusel valib, milliste sotsiaalhoolekandesüsteemis olevate abimeetmetega (teenuste või muude abiliikidega) on võimalik inimesele vajalikes eluvaldkondades toetust ja abi pakkuda.

Eesti sotsiaalteenuste kvaliteedijuhiste kohaselt on kõik Eestis pakutavad sotsiaalteenused lähtuvalt oma eesmärgist ja sisust alati suunatud inimese elukvaliteedi parandamisele või säilitamisele mõnes elukvaliteedi valdkonnas. Seetõttu on vajalik sotsiaalhoolekande abimeetme rakendamisel tuvastada, millises elukvaliteedi valdkonnas on inimesel toetust vaja.

KOV-i kogukonnapõhise toetatud elamise teenuse sihtrühmaks ei ole iseseisvalt toimetulevad inimesed, kes vajavad sobivat eluruumi majanduslike raskuste tõttu. Inimesele, kes ei ole suuteline sotsiaalsete ja majanduslike tegurite koosmõjul ise eluaset ostma või vabaturult üürima, tagab

eluruumi KOV eluruumi tagamise teenuse kaudu (SHS §-d 41–43). Samuti ei ole sihtrühmaks inimesed, kelle kõrvalabi vajadust on võimalik vähendada tema eluruumi sobivaks kohandamisega.

On oluline, et KOV võimaldab toetatud elamise võimalust kombineerituna isiku abi- ja toetusvajadusest lähtuvalt muude KOV-i korraldatavate sotsiaalteenustega (koduhooldusteenus, päevakeskuse teenus jmt) väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele. Sihtrühma väljaselgitamisel on lähtutud aastatel 2016 ja 2017 projekti „Teenuse disain erihoolekandeteenuste ja teenusesüsteemi ümberkorraldamiseks ja arendamiseks“ raames välja töötatud abi- ja toetusvajaduse hindamisvahendist (Trinidad Wiseman, 2017), mille juhendis on välja toodud järgmised toetusvajaduse astmed:

Toetusvajaduse astmed

Aste	Toimetulek	Toetusvajadus
0	Iseseisev	Ei vaja toetust.
1	Madal toetusvajadus	Toimetulek kergelt häiritud. Vajab meeldetuletust ja nõustamist.
2	Keskmine toetusvajadus	Toimetulek mõõdukalt häiritud. Vajab regulaarset (1-4 korda nädalas) juhendamist ja abi.
3	Kõrge toetusvajadus	Toimetulek raskelt häiritud. Vajab igapäevaselt kõrvalabi ja toetust.
4	Äärmuslik toetusvajadus	Võimetu toime tulema või tegelema. Vajab püsivalt hooldust ja/või järelevalvet või tegevuste üle võtmist teise isiku poolt.

Kogukonnas elamist ja kodus keskkonnas toimetulekut toetavate teenuste puudumise või vähese kättesaadavuse (sh teenuse kalliduse tõttu kliendile) korral inimese elukohas on sageli sundvalikuks inimese paigutamine asutusepõhisele ja ühtlasi kallimale hooldusele ning teatud juhtudel ka kallimate tervishoiuteenuste osutamine, arvestamata sealjuures inimese tegelikku vajadust. Toetuse andmise tulemusena luuakse väiksema abi- ja toetusvajadusega inimestele kogukonna keskustesse ligipääsetavad korterid, mille abil tagatakse inimesele toetav elukeskkond koos selle juurde käivate vajaduspõhiste toetatavate teenustega.

Meetme sekkumine panustab strateegia „Eesti 2035“ horisontaalsetesse põhimõtetest järgmiselt:

- tasakaalustatud regionaalse arengu osas panustab meetme tegevus rahuolusse KOV-i teenustega ja elukeskkonnaga, arvestades et lisandub uus toetatud eluaseme teenus, millega parandatakse inimeste elamistingimusi; regionaalne mõõde on tagatud, arvestades omaosaluse määramisel KOV-i finantsvõimekuse määra ja maksimaalselt toetatavate eluasemete arvu määramisel eakate ehk potentsiaalsete ligipääsetava elamispinna vajajate osakaalu KOV-is;
- soolise võrdõiguslikkuse indeksisse panustab meetme tegevus seoses hoolduskoormuse vähenemisega ja arvestades naiste suurt hõivatuse osakaalu lähedaste hoolduses;
- kliima ja keskkonnahoiu osas panustab meetme tegevus elamute ja mitteilamute energiatarbe vähenemisse, kuna planeeritud elamud peavad vastama rangematele kliimakindluse nõuetele, võimaldades rekonstrueerida olemasolevaid hooneid vastavalt vajadustele ja energiatõhususarvu klassile C ning uute hoonete puhul rakendades nõuet rajada hooned vastavalt liginullenergiahoone energiatõhususele nõuetele, nagu on sätestatud määruse lisas 1;

- hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdikusse panustab meetme tegevus, võimaldades väiksema hooldusvajadusega vanemaealistel ja erivajadusega inimestel elada ligipääsetaval ja kogukonda integreeritud elamispiinal;
- ligipääsetavuse näitajasse panustab meetme tegevus ligipääsetavate elamispiinade rajamisega.

TAT panust seostuvasse strateegia „Eesti 2035“ näitajatesse hinnatakse rakenduskava mõjude hindamise käigus.

Ligipääsetavuse puhul kohalduvad Eestile ühissätete määruse artikli 9 horisontaalsed põhimõtted ja PIK artikli 9 punkt 1. Viimasest tuleb osalisriigi kohustus anda puudega inimestele võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, tagada neile teistega võrdsel alustel juurdepääs füüsilisele keskkonnale, transpordile, teabele ja suhtlusele, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele ja -süsteemidele, ning muudele avalikele ehitistele ja teenustele nii linna- kui ka maapiirkondades. Neid meetmeid, mille raames tehakse kindlaks ja kõrvaldatakse juurdepääsutakistused ja -piirangud, kohaldatakse muu hulgas hoonete, teede, transpordi- ja muude sise- ja välisrajatiste, sealhulgas koolide, eluasemete, meditsiinasutuste ja töökohtade suhtes.

Riigisiselt reguleerib nõudeid avaliku kasutusega hoonetele ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 29. mai 2018. a määrus nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“. Elukondlikule kinnisvarale nimetatud määruse ligipääsetavusega seonduvad põhimõtted küll ei laiene, kuid kõnealuse toetusmeetme raames on oluline, et toetuse saajad ja partnerid rakendaksid ligipääsetavusnõudeid vastavalt määruse lisas 1 sätestatule.

Lisaks on käesoleval ajal struktuurivahendite rakendamise perioodil 2021–2027 kõikide Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondidest rahastatavate tegevuste kavandamisel, elluviimisel, seires ja hindamisel kohustus järgida Euroopa Liidu põhiõiguste harta nõudeid, vältida diskrimineerimist (soo, vanuse, rahvuse, nahavärvuse, puude, seksuaalse sättumuse ja veendumuse alusel) ja tagada puudega inimestele juurdepääs.

Toetuse andmisega panustatakse meetmete nimekirja väljundnäitaja „Loodud või kohandatud elu- ja teenuskohtade arv“ saavutamisse, mille sihttase antud sekkumises aastaks 2029 on 200 rajatud korterit kogukonnapõhistes toetatud eluasemetes.

Toetuse andmisega panustatakse osaliselt meetmete nimekirja tulemusnäitaja „Uute või ajakohastatud elu- ja teenuskohtade kasutajate arv“ saavutamisse, mille sihttase antud sekkumises aastaks 2029 on 233 kogukonnapõhise toetatud eluaseme kasutajat.

Paragrahv 3 nimetab meetme sekkumise rakendusasutuse (edaspidi RA) ja rakendusüksuse (edaspidi RÜ).

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 4 lõike 3 alusel Vabariigi Valitsuse kinnitatud meetmete nimekirjale on meetme RÜ Riigi Tugiteenuste Keskus, kellel on taotluste menetlemise, väljamaksete tegemise ja järelevalve tegemise kogemus ja kompetentsus, ning meetme RA on Sotsiaalministeerium.

Paragrahvis 4 kehtestatakse toetatavad tegevused.

Ühtekuuluvuspoliitika fondide toel elukeskkonda ja hoonetesse suunatud investeeringud peavad arvestama algatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ väärtusi. Vastav nõue on üks seirekomisjoni otsusega kinnitatud läbivatest projektivaliku kriteeriumidest. Vastava algatuse kohaselt ei saa ehitatud keskkonna säästlikkuse aspekte käsitleda eraldiseisvalt, vaid neid tuleb vaadata terviklikult üheskoos muude majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste aspektidega. Eesmärk on ühendada kunstilised, tehnoloogilised, tehnilised ja majanduslikud lahendused tasakaalustatud ruumiliseks

terviklahenduseks, mis hõlmab välisruumi, ehitiste arhitektuuri ja hoonete siseruumi lahendusi ning on projekteerimise ja ehitamise tulemusel valmiva säästva ja tervikliku elukeskkonna loomise aluseks. Lubatud on olemasoleva hoone rekonstrueerimine, kui on võimalik optimaalsete vahenditega saavutada ligipääsetavus ja energiatõhusus vastavalt määruse lisas 1 sätestatud nõuetele. Sobiva olemasoleva hoone puudumise korral tuleb eelistada uue hoone ehitust.

Paragrahv 5 sätestab kulude abikõlblikkuse.

Tegelike kulude alusel toetuse makse saamiseks tuleb tõendada kulude põhjendatust, tekkimist ja maksmist. Kulu on põhjendatud, kui kulu on sobiv, vajalik ja tõhus ette nähtud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning see tekib toetatavate tegevuste käigus. Kulu on sobiv, kui see soodustab projekti tulemuste saavutamist. Kulu on vajalik, kui projekti tulemust ei ole võimalik saavutada muu kuluga. Kulu on tõhus, kui selle maksumus kajastab parimat võimalikku suhet kasutatud vahendite ja saavutatud tulemuste vahel.

Projekti, mille kogumaksumus on kuni 200 000 eurot, toetatakse kindlasummalise kulude arvestuse alusel, mis taotluse rahuldamise otsuses määratakse toetuse saaja esitatud eelarve alusel RÜ hinnangul abikõlblikuks. Toetuse taotleja on kohustatud tõendama iga tegevusega seotud kindlasummalise makse eelarve mõistlikkust ja aluseid, milleks võivad olla toetuse taotlemisel esitatud tegevuste eelarvele lisatud pakkumused võimalikelt teenuse või kauba pakkujatelt, hinnapäringud või avalike hinnakirjade puhul viited veebilehtedele või kuvaprintidid veebilehtedelt.

Kulude abikõlblikuks lugemiseks peab projekteerijaks ja ehitajaks olema ettevõtja, kes on pädev vastavat teenust osutama. Ehitusseadustiku § 24 kohaselt võib ettevõtja ja pädev isik ehitusalal majandustegevuse korras pakkuda oma teenuseid ning tegutseda, kui ettevõtja vastutusel ja heaks tegutseva pädeva isiku kvalifikatsiooni tõendab haridusel ja töökogemusel põhinev kutseseaduse kohane kutse või muu õigusakti kohane pädevustunnistus. Taotleja peab arvestama, et määruuses sätestatud kohustuste täitmiseks tuleb kulu abikõlblikuks arvamisel kontrollida teenuseosutaja pädevus- ja kutsenõuetele vastavust.

Lõike 3 kohaselt on abikõlbmatud kulud lisaks Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-s 17 sätestatud kuludele määruse lisas 1 nimetatud kogukonnapõhise toetatud eluaseme hoonele mittevastavad kulud, st kui projektiga planeeritakse rajade ruume, mis ei ole vajalikud toetatud eluaseme rajamiseks, või planeeritakse ruume ja tehnoseadmeid, mis on kasutuses toetatud eluaseme üleselt, arvestatakse nende maksumuse osa abikõlblikest kuludest proportsionaalselt maha vastavalt kasutuse proportsioonile hoone kasulikust üldpõrandapinnast.

Paragrahv 6 määrab rahastatavate projektide abikõlblikkuse perioodi, mis on määruse jõustumise kuupäevast kuni 31. detsembrini 2028. a. Projekti abikõlblikkuse periood peab jääma määruuses märgitud abikõlblikkuse perioodi.

Paragrahvis 7 on määratud toetuse maksimaalne suurus.

Lisas 2 sätestatud KOV-i omaosaluse arvutamisel lähtutakse Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi KOV-ide finantsjuhtimise osakonna tehtud arvututestest. KOV-i omaosaluse määramisel on lähtutud KOV-i arvestuslikust finantsvõimekusest, eakate osakaalust ja finantsolukorrast. Finantsvõimekuse hindamise aluseks on 2023. aasta tasandusfondi arvestuses kasutatud arvestuslike tulude ja arvestusliku tasanduse võrdlust arvestusliku kuluvajadusega ehk kui suur on KOV-i tulu pärast tasandamist võrreldes tema kuluvajadusega. Kui KOV-i tasandatud tulud katavad ära 98% või vähem tema kuluvajadust, on arvestatud baas omaosaluse määraks 20%. Omaosalus hakkab vastavalt finantsvõimekusele kasvama, kuid ei saa ületada 40% (sellisel tasemel on baasomaosalus KOV-il, kelle tasandatud tulud ületavad kulusid 5% või rohkem). Baasomaosalust on korrigeeritud vastavalt KOV-i eakate osakaalule

elanikkonnast. Riigi keskmisest suurema eakate osakaalu korral omaosalus väheneb ja vastupidi – väikese eakate osakaalu korral omaosalus kasvab. Näiteks kui KOV-is on eakaid 24% elanikkonnast ja Eesti keskmine on 20,1%, on KOV-i eakate osakaal Eesti keskmisega võrreldes 19% suurem ning tema baasomaosalus on jagatud arvuga 1,19. Siiski on arvestatud, et väikseim omaosaluse määr on 20% ja kõrgeim 40%.

Eraldiseisvalt vähendatakse nende KOV-ide algset omaosaluse määra kuni 10%-ni, kelle puhul on Rahandusministeerium määranud finantsolukorra indeksiks kuni 2,0, et luua ka nendele piirkondadele võimalus meetmest osa saada. Finantsolukorra indeks võimaldab kokkuvõtlikul ja lihtsal viisil saada ülevaate KOV-i finantsseisu muutusest ajas ning võrrelda tulemust teiste KOV-idega. Finantsolukorra indeksi info KOV-i kohta on avaldatud veebilehel [minuomavalitsus.ee \(https://minuomavalitsus.ee/omavalitsuste-finantsolukorra-indeks\)](https://minuomavalitsus.ee/omavalitsuste-finantsolukorra-indeks).

Lisaks on olemas erand, mis puudutab saarvaldasid, kus kulu ühe elaniku kohta toetatud eluaseme rajamiseks on võrreldes teiste KOV-idega tunduvalt suurem. Vastavalt pühasustusega väikesaarte seadusele on pühasustusega väikesaar (edaspidi *väikesaar*) alla 100 km² suurune saar, kus elab vähemalt viis elanikku, ja saarvald on pühasustusega väikesaar või saarterühma tervikuna haldav vald. Käesoleva määruse puhul on tulenevalt Vabariigi Valitsuse 20. jaanuari 2022. a määrusest nr 10 „Väikesaarte nimistu“ saarvallad Ruhnu, Kihnu ja Vormsi. Kõnealuse meetme puhul võetakse KOV-i keskmise finantsvõimekuse määra näitaja juures arvesse pigem väikesaareliste KOV-ide elanikkonna väiksusest tulenevat eripära. Seetõttu on eespool nimetatud KOV-ide omaosalus kuni 20%, et tagada meetmest osasaamiseks taotluse esitamisel ka neile võimalus projektiga lõpuni jõuda.

Määruse 3. peatükk „Nõuded taotlejale, partnerile ja taotlusele“

Paragrahv 8 sätestab, et toetuse taotlejaks ja partneriks võib olla KOV või selle koosisisus olev allüksus (osavald, linnaosa), kuivõrd vastavalt SHS §-le 5 on isikule kohustatud sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi andmist korraldama isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha järgne KOV. Arvestades, et ligipääsetav toetatud eluaseme teenus oleks inimesele tagatud võimalikult tuttavas keskkonnas, on sätestatud, et taotluse võib esitada ka KOV-i vastav allüksus.

Paragrahv 9 sätestab toetuse saaja ja partneri kohustused.

Paragrahvi 10 sätestab nõuded taotlusele.

Lõikes 1 on sätestatud nimekiri dokumentidest, mis tuleb taotlusele lisada lisaks ühendmääruse § 4 lõigetes 1 ja 2 sätestatule.

Punkti 1 kohaselt tuleb parimate projektide väljaselgitamiseks toetuse taotlusele lisada piirkonna sotsiaalhoolekandeteenuste arengu kirjeldus, sh kuidas paraneb toetatud eluasemete rajamisega koduteenuse, päevahoolduse ja arstiabi kättesaadavus ning väheneb ööpäevaringse institutsionaalse hooldusteenuse vajadus ja lähedaste hoolduskoormus. Keskkonnahoiu seisukohalt tuleb esitada kinnitus, et projektiga järgitakse asjakohaseid keskkonnaalaseid õigusakte ja ökonoomsusnõuet.

Punkti 2 kohustab taotlejat taotlusele lisama KOV-i volikogu määruse või selle eelnõu kavandi koos seletuskirjaga, milles reguleeritakse õigust saada eluruumi tagamise teenust ka väikese ja keskmise abi- ja toetusvajadusega inimestel, kelle olemasolevat kodu ei ole võimalik kohandada nende vajadustele vastavaks. Vastava eelnõu ja selle juurde käiva seletuskirja kavandi lisamine on vajalik, kuna toetatud eluaseme teenuse puhul on eluruumile õigustatud väiksema abi- ja toetusvajadusega inimeste sihtrühm uus ja KOV-idel ei ole nimetatud teenuse reguleerimise korda kehtestatud.

Lähtuvalt SHS §-s 14 sätestatust tuleb KOV-il kehtestada sotsiaalhoolekandeline abi andmise kord, mis peab sisaldama vähemalt sotsiaalteenuse kirjeldust ja rahastamist ning selle taotlemise tingimusi ja korda. Määruses või selle eelnõus tuleb kindlasti välja tuua:

- 1) teenuse kirjeldus;
- 2) teenuse sihtrühma kirjeldus;
- 3) teenuse taotlemine, sh abivajaduse hindamine ja teenuse vajaduse väljaselgitamine;
- 4) KOV-i ülesanded teenuse osutamisel;
- 5) teenuse määramine;
- 6) teenuse rahastamine;
- 7) korduvhindamine ja lepingu pikendamine;
- 8) teenuse osutamise lõpetamine.

Kui projekti mõju on KOV-iti eeldatavalt sarnane, võimaldab vastavalt punktile 3 lisas 1 nimetatud nõuetele vastava eskiisprojekti esitamine hinnata ligipääsu tagamist hoones, selle ümbruses ja teistele teenustele. Eskiisprojekti alusel saab planeeritud hoone puhul hinnata algatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ põhimõtetega arvestamist, kuluefektiivsust, eelarve realistlikkust, võimekust projekti ellu viia, keskkonnahoidu ja kliimakindlust.

Punkti 4 kohaselt tuleb esitada tulude ja kulude analüüs, kus analüüsitakse projekti finantstulemusi (projekti tulu ja kulu). Projekti arvestusperiood peab vastama vara kasulikule elueale. Projekti vara kindlaks määramisel tuleb lähtuda tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-st 66. Vara on isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum. Vara võib olla nii materiaalne kui ka immateriaalne (sh nt tarkvara). Projekti vara jääkväärtus on projekti arvestusperioodi ületavate projekti vara kasuliku eluea aastate väärtus. Jääkväärtuse saab leida: a) amortisatsioonijärgina, b) arvestusperioodile järgnevatel projekti vara kasuliku eluea aastatel oodatavate netorahavoogude diskonteeritud väärtusena või c) projekti vara turuväärtusena (müügiväärtusena) arvestusperioodi lõpus, arvestades ülesjäävaid netokohustusi. Rahavoogude meetodi kohaselt tuleb finantsanalüüsis kajastada projekti tulemusena reaalselt tekkinud sissetulekuid ja väljaminekuid. Sissetulekud ja väljaminekud tuleb arvesse võtta sel aastal, mil nad tekivad. Amortisatsiooni, reserve ja muid samaliigilisi raamatupidamislikke näitajaid finantsanalüüsis ei hõlma.

Projekti taotluse juurde tuleb taotlejal esitada punkti 5 kohaselt ka projekti riskianalüüs, mille raames tuleb hinnata projektiga kaasnevaid riske, mis on seotud planeerimis- ja projekteerimisfaasi, ehitusfaasi kui ka edasise opereerimise faasiga. Riskianalüüsi eesmärk on välja selgitada, ennetada ja vältida KOV-i kogukonnapõhise toetatud elamise rajamisega seotud riske kuni hoone valmimiseni ning hõlbustada seeläbi KOV-il projektiga seotud otsuste vastuvõtmist. Taotlejal tuleb esitatava analüüsi käigus hinnata planeerimis- ja projekteerimisfaasis ja ehitusfaasis esineda võivaid riske kahes etapis (riskide täpsemaks liigitamiseks):

► **planeerimisfaas**, mis kestab alates projekti elluviimisest kuni eeldavata ehitamise alguseni, sh hõlmab ka projekteerimist (tuua välja ajaperiood);

► **ehitusfaas**, mis keskendub riskidele hoone ehitamise algusest kuni kasutusele võtmiseni (tuua välja ajaperiood).

Projekti sisulised faasid ei pea alati olema ajaliselt ranges järgnevuses, vaid võivad toimuda ka osaliselt paralleelselt.

Levinud projektijuhtimise metoodikate kohaselt vaadeldakse projekti riske tüüpiliselt kolmes peamises mõjukategoorias, milleks on aeg, eelarve ja projekti tulemite kvaliteet. Ajafaktori raames vaadatakse asjaolusid, mis mõjutavad projekti tulemite planeeritud tähtjaks valmimist. Projekti eelarve on ehitusprojektide puhul sageli tähelepanu all. Seetõttu tuleb analüüsi juures eraldi välja tuua, kuidas saavutatakse projekti sisu ja eesmärk, kui projekti maksumus ületab eelarvet. Lisaks projekti elutsükli kategooriatele (planeerimine, projekteerimine, ehitus) tuleb vaadelda ka projekti üldisi riske, kuhu kuuluvad riskid ei ole seotud ühegi projekti etapiga, vaid võivad avalduda kõigis etappides (nt hangetega seotud riskid, personaliriskid jms).

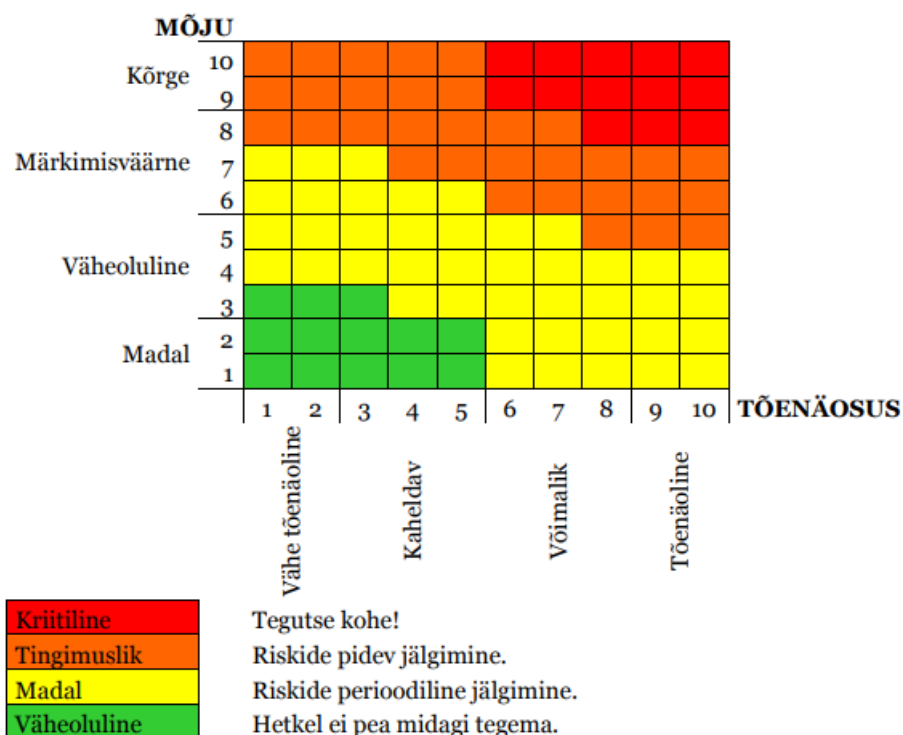
Projekti riskianalüüsi juures tuleb vaadelda vähemalt järgmisi riske:

- planeerimisfaasi riskid – kinnistu detailplaneering jmt;
- projekteerimisfaasi riskid – projekti koostamine, projekti tehnilised riskid;
- ehitusfaasi riskid – ehitusressursid, ehitusprotsessi riskid, keskkonnariskid;
- üldised riskid – finantsriskid, personaliriskid, projektijuhtimine, hankeriskid, avalik arvamus, poliitilised riskid, korrupsioon ja turvalisused.

Lisaks tuleb projekti riskianalüüsi käigus hinnata eraldiseisvalt ka projekti majandusliku tasuvusega seotud riske ehk ka kõiki teisi riske, mis võivad KOV-ile opereerimisfaasis avalduda. Sellega seoses tuleb KOV-il põhjalikumalt kaardistada, hinnata ja maandada opereerimisfaasis esineda võivad riskid.

Risk on mingi sündmus, mis võib, kuid ei pruugi aset leida. Tõenäosus kujutab ette selle sündmuse toimumise võimalust. Igat riski hinnatakse selle esinemise tõenäosuse ja mõju põhjal ning riskiskoor arvutatakse nende korrutamise teel. Riski tõenäosus peab olema suurem kui null, kuid väiksem kui 100%.

Riski koondhinne ehk riskiskoor arvutatakse vastavalt kokkulepitud korrale, nt riski tõenäosuse ja mõju korrutisena. Riskide hindamisel kasutakse paarisarvulist skaalat. Iga riski koondhinne alusel on võimalik kindlaks määrata vastava riski olulisus ehk riski aste. Riski astme kindlaksmääramisel on soovitatav juhendada alljärgnevast riskimaatriksist.

Joonis 1. Riskimaatriks (joonis on illustreeriva tähendusega).

Riskide hindamise võtmeküsimused on:

- Mis on riski põhjus?
- Milline on info usaldusväarsus?
- Millised on riski tagajärjed (halvim stsenaarium)?
- Millised on olemasolevad kontrollimeetmed?
- Millised on alternatiivsed lisanduvad kontrollimeetmed?
- Millised on sisemised ja välised kohustused?
- Kas on vajadust riske täiendavalt uurida?

- Millises ulatuses ja kui palju ressursi see vajaks?

Riski mõju all mõistame kahju või tagajärge, mida konkreetse riski avaldumine või realiseerumine kaasa tuua võib. Riski tõenäosuse all mõistame konkreetse riski avaldumise võimalikkust või sagedust. Teisisõnu näitab tõenäosus riski ilmnemise või esinemise tõenäosust ja mõju tagajärge, mis riski realiseerumisega kaasneb.

Kui riskide hindamise tulemusel (lähtudes eeltoodud maatriksist) selgub, et risk on:

- väljunud riskivalmiduse alast (roheline ala), tuleb üle vaadata olemasolevate kontrollimeetmete adekvaatsus ja tõhusus ning vajaduse korral rakendada täiendavaid kontrollimeetmeid;
- ületanud riskitaluvuse piiri (liikus kollaselt alalt punasele alale), tuleb kohe üle vaadata olemasolevate kontrollimeetmete adekvaatsus ja tõhusus ning rakendada täiendavaid kontrollimeetmeid.

Oluline ei ole riskide hindamisel absoluutväärtus, vaid see, kas risk hinnatakse aktsepteeritavaks või mitte. Kui riskide hindamise tulemusi (riskiskoor) võrrelda riskivalmidusega, saab kindlaks määrata, kas konkreetse riski haldamiseks on vaja astuda täiendavaid samme või mitte.

Riskide tuvastamiseks ja hindamiseks tuleb projekti juurde esitada asjakohane riskide hindamise leht, mille juurde on välja toodud riski esinemise korral rakendatavad leevendusmeetmed:

Riskid	Mõju	Tõenäosus	Riskiskoor	Leevendusmeetmed

Punktis 6 on sätestatud toetuse taotleja kohustus esitada koos taotlusega iga tegevusega seotud kindlasummalise makse eelarve mõistlikkust tõendav alusmaterjal, milleks võivad olla toetuse taotlemisel esitatud tegevuste eelarvele lisatud pakkumused võimalikelt teenuse või kauba pakkujatelt, hinnapäringud või avalike hinnakirjade puhul viited veebilehtedele või kuvaprintidid veebilehtedelt. Tegemist on eelkõige, kuid mitte üksnes lihtsustatud kulude alusel toetuse taotlemisel, projekti kulude arvestamise aluseks olevate allikatega.

Lõigete 2 ja 3 kohaselt võib taotleja esitada ühe taotluse, üks taotlus võib sisaldada mitme objekti ehitust, kuid arvestusega, et maksimaalselt antakse toetust KOV-ile vastavalt lisas 3 määratud maksimaalsele korterite arvule. Kui taotlus esitatakse koos partneri või partneritega, on maksimaalne eluruumide arv vastavalt lisas 3 määratud kõigi projektis osalevate KOV-ide maksimaalselt toetatavate korterite summale. Siiski ei saa mingil juhul toetatavate eluruumide arv ületada lisaga 3 määratud.

Paragrahv 11 sätestab taotlusvooru avamise, nähes ette eelarve ja ajakava kinnitamise ning sellest teavitamise.

Paragrahv 12 sätestab toetuse taotlemise tähtaja ja taotluse esitamise viisi. Toetuse taotlemise tähtaja avaldab RÜ oma veebilehel kuus kuud enne taotluste esitamist. Taotlemine toimub vooruliselt, et tagada parimate projektide rahastamine. Kuna toetatud eluaseme teenus on uus, kuid arvestades olemasoleva elamufondi olukorda, eakate elanike, sh liikumispuudega inimeste osakaalu kasvu, kasvab ligipääsetava elamufondi, sh toetatud eluaseme teenuse vajadus ning oluline on see, et meetme sekkumisest toetatud projektid oleksid parimaks eeskujuks järgmistele investeeringutele.

Määruse 5. peatükk „Taotluste menetlemine”

Paragrahv 13 sätestab taotluse menetlemise tingimused.

Taotluste menetlejaks on RÜ, kellel on asjakohaste tegevuste elluviimiseks vajalik pädevus, kogemus ja väljatöötatud protseduurid.

Taotluse menetlemine koosneb taotluse vastuvõtmisest, taotleja ja taotluse nõuetele vastavuse kontrollist, nõuetele vastavaks tunnistatud taotluste valikukriteeriumide alusel pingerea moodustamisest ning taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsuse tegemisest. Kui vastavuse kontrollimisel selgub, et taotluses esitatud teave ei ole siiski piisav või mõni nõue ei ole täidetud, antakse taotlejale võimalus puuduse kõrvaldamiseks, sh lisateabe esitamiseks, ja määratakse selleks maksimaalselt 20-tööpäevane tähtaeg (lõige 3). Nõude täitmiseks täiendava tähtaja andmine sõltub nõude olemusest ja võimalusest seda mõistliku täiendava tähtaja jooksul täita. Kui taotleja kõrvaldab puuduse ettenähtud tähtaja jooksul, loetakse nõue täidetuks.

Paragrahv 14 sätestab taotleja, partneri, taotluse ja projekti nõuetele vastavaks tunnistamise.

Taotleja, partneri ja taotluse nõuetele vastavust kontrollitakse, kui ei esine taotluse läbivaatamata jätmise alust.

Paragrahv 15 sätestab hindamiskomisjoni moodustamise.

Projektide hindamiseks ja pingerea koostamiseks moodustab RÜ hindamiskomisjoni, mille koosseis kooskõlastatakse eelnevalt RA-ga. Komisjoni peavad kuuluma erapooletud eksperdid vastavalt valikukriteeriumidele. Projektide vastavust valdkondlikele arengukavadele ja mõju rakenduskava erieesmärkidele, meetme eesmärkidele ja tulemuste saavutamisele ning projekti põhjendatusele (sh hinnang eesmärgipüstitusele, sekkumisloogikale, planeeritud ajakavale) peavad hindama eksperdid, kes omavad ettevalmistust ja kogemust sotsiaalteenuste planeerimisel ja ruumiplaneerimisel. Projekti kuluefektiivsust peavad hindama eksperdid, kes omavad ettevalmistust finantsvõimekuse ja riskide hindamiseks ning hoonete planeerimisel. Taotleja projekti elluviimise võimekust saavad hinnata RÜ koordinaatorid, kellel on kogemus vastavate projektide menetlemisel. Projekti koosõla hindamisse strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega ning panust regionaalsele arengule, soolisele võrdõiguslikkusele, võrdsetele võimalustele, ligipääsetavusele, keskkonna- ja kliimaeesmärkide toetamisele saab kaasata regionaalarengu, keskkonna, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise eksperte.

Paragrahv 16 sätestab projektide hindamise valikukriteeriumid ja -metoodika.

Projekti koosõla hindamisel valdkondlike arengukavadega, projekti mõju hindamisel rakenduskava erieesmärkide ja toetusmeetme eesmärkide saavutamisele lähtutakse alljärgnevast:

- 1) projekt peab panustama Vabariigi Valitsuse kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ poliitikaeesmärgi „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi „Tõrjutud kogukondade, madala sissetulekuga leibkondade ja ebasoodsas olukorras olevate rühmade, sealhulgas erivajadustega inimeste sotsiaalmajandusliku kaasamise edendamise integreeritud meetmete, muu hulgas eluaseme- ja sotsiaalteenuste kaudu“ meetmest „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ rahastatava sekkumise „Kogukonnapõhiste toetatud elamiste loomine teenusmajas“ eesmärkide saavutamisse;
- 2) projekt peab vastama Vabariigi Valitsuse 23. veebruaril 2023. a kinnitatud heaolu arengukava 2023–2030 eesmärkidele;
- 3) projekt peab panustama meetme väljund- ja tulemusnäitaja saavutamisse;
- 4) projekt peab vastama algatuse „Uus Euroopa Bauhaus“ väärtustele.

Projekti põhjendatuse hindamisel hinnatakse projekti eesmärgipüstitust, valitud lahenduste realistlikkust ja saavutatavust koosmõjus.

Projekti kuluefektiivsuse hindamisel hinnatakse ettenähtude tegevuste piisavust tulemuste saavutamiseks, planeeritud eelarve realistlikkust ja optimaalsust.

Toetuse taotleja ja partneri suutlikkuse hindamisel projekti ellu viia hinnatakse taotleja ja partneri kvalifikatsiooni, kogemusi, õiguslikke, organisatsioonilisi ja tehnilisi eeldusi projekt kavandatud viisil

ellu viia, tagades kestlikkuse ja jätkusuutlikkuse (sh taristuinvesteeringute tegevus- ja hoolduskulude katmise võimekuse).

Projekti koosõla hindamisel strateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega hinnatakse järgmist:

- 1) kuidas projekt panustab soolise võrdõiguslikkuse, võrdsete võimaluste ja ligipääsetavuse parandamisse;
- 2) kuidas projekt panustab kestlikku arengusse, keskkonnakaitsesse ja kliimaneutraalsusesse;
- 3) kuidas projekt panustab regionaalarengusse, sh KOV-i teenustega rahulolusse ja elukeskkonna paranemisse.

Hindamiseks töötab RA välja valikumetoodika alusel hindamisjuhise, mis avaldatakse hiljemalt taotlusvooru väljakuulutamise päeval RÜ veebilehel www.rtk.ee.

Paragrahvides 17–19 sätestatakse taotluste rahuldamise või rahuldamata jätmise kord.

Määruse 6. peatükk „Taotluse rahuldamise otsuse muutmise ja kehtetuks tunnistamine”

Taotluse rahuldamise otsuse muutmiseks esitab toetuse saaja kirjaliku avalduse koos selgitavate materjalidega RÜ-le. RÜ koosõlastab muudatuse RA-ga, kaasates vajaduse korral eksperte, kes hindavad projekti muudatuse võimalikku mõju projektide hindamise käigus tekkinud pingereale. Toetuse saaja partneri loobumisel tuleb toetuse suurus ümber vaadata arvestades toetatud korterite arvu KOV lõikes. Tegemist võib olla olukorraga, kus RÜ peab tunnistama taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks ja nõudma toetuse tagasi või olukorraga kus osaliselt tuleb taotluse rahuldamise otsus tunnistada kehtetuks ja vähendada selles osas toetus.

Määruse 7. peatükk „Toetuse saaja, partneri ja rakendusüksuse õigused ja kohustused”

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 65 on sätestatud toetatud tegevuste kestvuse nõue. Ühendmääruse § 4 lõike 1 punktis 11 sätestatu kohaselt peab taotlus sisaldama tegevuste kestuse nõude täitmise tagamiseks vajalikke abinõusid, sealhulgas peab olema määratud selle kohustuse täitmise kulude suurus ning katmise allikad. Käesoleva määruse § 24 lõike 2 punktis 6 on sätestatud RÜ kohustus teha projektide üle järelkontrolli viie aasta jooksul pärast projekti lõppmakse tegemist, et veenduda projekti elluviimise tulemusena soetatud vara ja rajatud või rekonstrueeritud taristu sihtotstarbelises kasutamises.

Et vähendada võimalikke rikkumisi riigihangete korraldamisel, on toetuse saaja ja partner, välja arvatud ühendmääruse § 20 lõike 1 punkti 1 alusel toetuse andmisel, kohustatud esitama RÜ-le eelhindamiseks riigihanke alusdokumendid.

Määruse 8. peatükk „Aruannete esitamine”

Peatükis sätestatakse vahearuanne, lõpparuande ja järelaruande esitamise kohustus ja tähtsajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Määruse 9. peatükk „Toetuse maksmise tingimused”

Toetust makstakse toetuse saajale tegelike kulude alusel, välja arvatud juhul, kui projekti kogumaksumus on kuni 200 000 eurot. Sellisel juhul toetatakse projekti lihtsustatud kulude arvestuse alusel ja toetus makstakse välja taotluse rahastamise otsuses märgitud kindlasummalisel alusel pärast tööde tegemist.

Määruse 10. peatükk „Finantskorrektsioonid ja vaided”

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

III Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Määrus on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Määruse koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

IV Määruse mõjud

Meetme sekkumisele rakenduvad alljärgnevad horisontaalsed põhimõtted.

Meetme tegevused arvestavad ühissätete määruse artiklis 9 sätestatuga, sh vastavusega Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklile 25 „Eakate õigused“, artiklile 26 „Puuetega inimeste integreerimine“ ja artiklile 37 „Keskkonnakaitse“. Meetme sekkumise raames rajatakse ligipääsetavad toetatud teenustega eluasemed neile, kes vajavad kuni mõõdukat hooldust, et võimaldada neil kodustes tingimustes igapäevaselt hakkama saada, suundumata institutsionaalsele üldhooldusele. Keskkonna parandamise ja säästva arengu suhtes on kehtestatud rangemad nõuded meetme tegevuse tulemusel rekonstrueeritud või ehitatud hoonetele vastavalt määruse lisas 1 kehtestatud nõuetele.

Meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edenemisse panustab meetme tegevus seeläbi, et rajades mõõduka hooldusvajadusega inimesetele ligipääsetavad toetatud teenustega eluasemed, väheneb eeldatavalt lähedaste hoolduskoormus, ja arvestades, et enam kannavad lähedaste hoolduskoormust naised, paraneb meetme tegevuse tulemusel naiste olukord ühiskonnas.

Toetatud teenustega ligipääsetavate eluasemete rajamine arvestab PIK artikli 19 „Iseseisev elu ja kogukonda kaasamine“ põhimõttega ja parandab mõõduka hooldusvajadusega inimestel kodust toimetulekut ja juurdepääsu teenustele.

DNSH („ei kahjusta oluliselt“ ingl *do no significant harm*) hindamise tulemusel saab väita, et meetme sekkumine vastab „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttele, st meede ei põhjusta olulist kahju keskkonna- ja kliimaeesmärkidele. Selleks, et tegevus vastaks „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttele, ei tohi toetatav meede kahjustada järgmisi keskkonaeesmärke:

1) kliimamuutuste leevendamine – toetuse andmise eesmärk on rajada toetatud eluasemed, mis vastavad liginullenergiahoonete nõuetele ja seeläbi panustavad elamufondi CO₂ vähendamisse;

2) kliimamuutustega kohanemine – planeeritavate hoonete tehnosüsteemid peavad vastavalt lisas 1 esitatud nõuetele tagama sisekliima, mis võimaldab paremini kohaneda ekstreemsemate välitemperatuuri kõikumistega;

3) vee- ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse – meetmest toetatavad tegevused ei tekita olulist kahju kestlikule veekasutusele;

4) ringmajandus, sh jäätmetekke vältimine ja jäätmete ringlussevõtt – toetatud eluasemete rajamisel ja kasutamisel tekib jäätmeid, mille käitlemise korral tuleb lähtuda kehtivast jäätmeseadusest ja KOV-i jäätmehoolduseeskirjast, mis täpsustab piirkondlikult jäätmekäitluse tingimusi. Lähtuvalt lepingulisest suhtest ehitustööde tegijaga saab üldiselt jäätmevaldajaks ehitaja, kelle tegevuse käigus jäätmed tekivad ja kellel on tulenevalt jäätmeseadusest kohustus käidelda

tema valduses olevaid jäätmeid vastavalt kehtestatud nõuetele või anda need käitlemiseks üle selleks õigust omavale isikule. KOV-ides on loodud jäätmejaamad, kus on olemas võimalused ohtlike jäätmete ning liigiti kogutud ehitus- ja lammutusjäätmete üleandmiseks ja edasisse käitlusesse suunamiseks. Samuti võib piirkondades olla ehitus- ja lammutusjäätmete käitlejaid, kes tegelevad jäätmete ringlussevõtu ja taaskasutusega. KOV-ide eeskiri kohustab üldiselt ehitusobjektidel tekkivaid jäätmeid omadustest lähtuvalt liigiti kohapeal koguma ja käitlema. Seeläbi on võimalik tekkivaid jäätmeid ka ringlusse ja taaskasutusse suunata. Ehitusjäätmeid üleandev isik peab olema veendunud, et vastuvõtjal on keskkonnaluba ja et jäätmed antakse üle jäätmekäitlejale, kellel on võimekus jäätmeid ringlusse suunata või taaskasutada;

5) saastuse vältimine ja tõrje – ehitustööde käigus võib tekkida mõningaid keskkonnanäringuid, nagu müra või tolmu levik, mille mõju on ajutine ja lokaalne. Selle vähendamiseks rakendab ehitaja vastavaid meetmeid, mis on osa tavapärasest praktikast. Materjalide kvaliteedi ja keskkonnohutuse seisukohalt ei tohi kasutada asbesti sisaldavaid materjale, mille kasutamise piirangud on reguleeritud REACH-määruse kaudu ning millest tulenevalt Eestis turule lastavad materjalid ei sisalda asbesti. Ehitustoodetele esitatavad nõuded tulenevad ehitusseadustikust, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusest (EL) nr 305/2011 ja toote nõuetele vastavuse seadusest ning selle alusel kehtestatud õigusaktist. Ehitamise asjatundlikkuse põhimõtte kohaselt tuleb tagada kõigi kohalduvate nõuetega arvestamine ja nõuetekohase tulemuse saavutamine. Ehitusmaterjalide tootjatel on kohustus järgida tooteohutusele kehtestatud õigusakte, mille kaudu on arvestatud ka keskkonna- ja tervisemõjude vähendamisega. Ehitustööde tegija dokumenteerib ehitustööd ja ehitustööde käigus kasutatavad materjalid vastavalt ehitusseadustikule;

6) elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine – meede on suunatud KOV-ide keskustesse rajatavate toetatud eluasemete rajamiseks ega hõlma bioloogilise mitmekesisuse seisukohast tundlikele aladele ehitamist.

Kliimakindluse tagamine

Meetme puhul ei ole otstarbekas lähtuvalt sihtrühmast rakendada projekti- ehk taotlusepõhist kliimakindluse hindamist, kuna see toob kaasa täiendava kulu ja halduskoormuse ning taotluse esitamisega võivad tekkida viivitused kliimakindluse hindamise teenuse tellimiseks. Selle asemel on määruses selgitatud kliimamuutustega kohanemise riske ja võimalusi nende vähendamiseks, kui võrd toetatavateks tegevusteks on ühetaolised ehk toetatud eluasemete rajamisega seotud tööd. Tegemist on ühissätete määruse I lisa tabeli 1 sekkumisvaldkonnaga 127 „Muu sotsiaaltaristu, mis hõlbustab kogukonda sotsiaalset kaasamist“. Määrusega kehtestatakse, et rajatav toetatud eluase peab vastama liginullenergiahoone nõuetele.

Taristu kliimakindluse tagamiseks on Euroopa Komisjon kehtestanud 16.09.2021 tehnilised suunised aastateks 2021–2027. Tehnilistes suunistes on selgitatud, mis on taristu ja mida hõlmab kliimakindluse hindamine. Kliimakindluse tagamine tähendab kliimamuutuste leevendamist ehk kasvuhoonegaaside heite vähendamist ja kliimamuutustega kohanemist. Kliimakindluse tagamine on defineeritud kui protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimanetraalsuse eesmärgiga. Kliimamuutustele vastupanuvõimelised hooned on hooned, mida ehitatakse nii, et need oleksid olenevalt olukorrast vastupidavad temperatuuri, tuule, vee ja tahke massiga seotud akuutsetele ja kroonilistele kliimaohutudele. Lõplik lahenduste valik jääb siiski projekteerijale kui pädevale spetsialistile. Asjakohased lahendused on alles kujunemas ja arendamisel, kuid on võimalik rakendada juba olemasolevaid väljatöötatud tehnilisi lahendusi, mis on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega, et kasutatakse parimat kättesaadavat alternatiivi.

Aastaks 2050 kliimaneutraalsuse saavutamise võimaluste uuringu² peamine soovitus on kiirendada investeringuid energiatõhususse nii hoonete, transpordi kui ka tööstuse osas, kuna need meetmed toovad kaasa nii kasvuhoonegaaside heite vähendamise kui ka rahalise säästu. Struktuurivahenditest rahastatud meetmete mõju uuringu³ tulemused näitavad, et suurimat energiasäästu on andnud ettevõtete ressursitõhususe tegevused, korterelamute renoveerimine ja kaugküttetorustike renoveerimine. Taristu kliimakindluse tagamise eesmärk on arvestada toetatud eluasemete rajamisel võimalike pikaajaliste kliimamõjudega. Kliimakindluse tagamise hindamise aluseks on Euroopa Komisjoni teatis „Taristu kliimakindluse tagamise tehniliste suunised aastateks 2021–2027”. Kliimakindluse tagamise peamiseks tegevusteks on kliimamuutuste leevendamine (hoonefondi CO₂-jalajälje vähendamine) ja kliimamuutustega kohanemine (mis saavutatakse peamiselt ehitamisel kasutatavate tehniliste lahendustega, mis maandavad kliimariske). Kliimamuutuste leevendamiseks toetatakse toetatud eluaseme rajamise meetmega ainult liginullenergiahoonete ehitamist, mis arvestavad hoonete energiakasutuse olulist vähendamist.

Juhul kui see on majanduslikult põhjendatud ja tehniliselt teostatav, paigaldatakse liginullenergiahoone energiatõhususarvu saavutamiseks ka vajalik päikeseenergiast lokaalselt taastuvenergiat tootev päikeseenergiastüsteem (päikesepaneelid elektri tootmiseks, päikesekollektorid sooja vee tootmiseks), mis on abikõlblik tegevus. Samuti on abikõlblik kanalisatsiooni soojustagastussüsteemide ehitus.

Ehitise energiakulu ja CO₂-heite arvutused tehakse energiamärgiste alusel. Energiamärgise väljastavad vastavat kutsepädevust omavad isikud ehitisregistri kaudu.

Kliimamuutustega kohanemine

Eesti taristu ja energiasektori kliimamuutustega kohanemise strateegia⁴ toob välja, et peamised hooned mõjutavad riskid on kliimamuutuste tulemusel tormide sagenemine (tuul ja sademed), mereveetaseme tõus (rannikualade üleujutused) ja temperatuuritõus (kuumalained).

Üleujutused

Üleujutusega seotud riskide hindamine⁵ prognoosib, et 21. sajandi lõpuks võib Eesti läänerannikul asendada pikaajaline suhteline meretaseme languse trend sel sajandil kliimamuutuste tõttu tõusutrendiga, mis võib tähendada keskmise meretaseme tõusu Eesti rannikutel erinevate stsenaariumite korral kas 20–40 cm või kuni 40–60 cm. Siseveekogude puhul lubab kliimamuutuste suundumus eeldada, et jõgede lumesulaveest põhjustatud üleujutused pigem vähenevad, kuid kevadised lumesulaveest põhjustatud jõgede üleujutused võivad asendada sügisestest suurtest vihmahoogudest põhjustatud üleujutustega.

Üleujutusohupiirkonna kaardid on nähtaval Maa-ameti geoportaali üleujutuste kaardirakenduses⁶.

Tormide sagenemine

² <https://www.sei.org/publications/eesti-kliimaambitsiooni-tostmise-voimaluste-analuus/>. Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus. 2019, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

³ <https://rtk.ee/hindamine/2014-20-21> Tepsli OÜ, Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus. 2021, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

⁴ <https://www.sei.org/projects-and-tools/projects/eesti-taristu-ja-energiasektori-kliimamuutustega-kohanemiseriikliku-strateegia-koostamine-enfra/> SA Säästva Eesti Instituut, Stockholmi Keskkonnainstituudi Tallinna Keskus, Eesti Maaülikooli Tehnikainstituut ja Balti Keskkonnafoorum. 2015, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

⁵ Üleujutusohupiirkonna ja üleujutusohuga seotud riskipiirkonna kaardid | Keskkonnaministeerium (envir.ee), kättesaadav seisuga 19.01.2023.

⁶ X-GIS 2.0 [yua] (maaamet.ee), kättesaadav seisuga 19.01.2023.

Tormide sagenemisega on peamiselt seotud suurenenud sademete koguse ja tuulekiiruse kasvust tingitud riskid. Sadeveesüsteemide projekteerimise ja tuulekoormusega arvestamise nõuded on sätestatud standardites:

- EVS 846 Hoone kanalisatsioon ja EVS 848 Väliskanalisatsioonivõrk;
- EVS-EN 1991-1-4:2005/A1:2010+NA:2010 Eurokoodeks 1: Ehituskonstruksioonide koormused. Osa 1–4: Üldkoormused. Tuulekoormus.

Kliimamuutusi arvestavad lahendused jõuavad projektide tehnilistesse lahendustesse projekteerimismääruste muudatuste kaudu. Suurenenud sademete hulgast tingitud lokaalse üleujutuse mõjude vähendamine eeldab hoone ja piirkonna taseme samaaegset planeerimist. Ainult ühe kinnistu piires ei ole sageli võimalik sadevee ärajuhtimist korraldada.

Teadusarendusprogramm LIFE IP BuildEST⁷ tegeleb kliimatingimuste kohanemise lahenduste väljatöötamisega. Projekti tulemused on aluseks projekteerimismääruste ja eeskirjade muutmisel. Projekti tööplaani kohaselt peaksid uuendatud kliimakindluse tagamise lahendused jõudma õigusaktidesse aastal 2026.

Kuumalainete sagenemine

Aasta keskmine temperatuuri tõus võib positiivse mõjuna tuua kaasa mõningase kütmiss vajaduse vähenemise talveperioodil, kuid negatiivse mõjuna võib suureneda suvine jahutamise vajadus. Suurem suvine temperatuuritõus esineb linnade nn soojusaarte piirkondades. Soojusaare risk on suurem tehnogeensete pindadega piirkondades (tumedad lametatused, asfaltpinnad), sealhulgas eristuvad väiksemas roheluses asuvad korruselamute piirkonnad, kus soojusaare efekt on märkimisväärselt tugevam kui kõrghaljastusega eramajade piirkondades.

Hoonete energiatõhususe miinimumnõuete⁸ alusel tuleb uue hoone püstitamisel või olemasoleva hoone rekonstrueerimisel tõendada vastavust suvise ruumitemperatuuri nõuetele. Eluhoonete suvise ruumitemperatuuri nõue loetakse täidetuks, kui ruumitemperatuur ei ületa piirtemperatuuri 27 °C rohkem kui 150 °Ch (kraadtundi) ajavahemikul 1. juunist 31. augustini. Ruumitemperatuuri tunnipõhised väärtused leitakse hoone dünaamilise simulatsiooni teel spetsiaalse arvutustarkvara abil.

Toetatud eluasemete projekteerimisel saab kuumalainetega toimetulemiseks kavandada päikesekaitseklasse (päikesekaitsetegur g-0,4, eluruumide akende klaaspakettide päikeseläbivustegurit (g) ei ole soovitatav valida alla 0,4, et tagada piisav loomuliku valgus eluruumides), lõuna ja lääne suuna akende varjestust ja ventilatsiooni sissepuhkeõhu jahutamist (sissepuhkeõhu temperatuur 16 °C). Suvise ruumitemperatuuri arvutamise ja päikesekaitsemeetme kohta on Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse kodulehel juhend⁹, mis aitab projekteerijat suvise ruumide ülekuumenemise analüüside koostamisel ja sobilike lahenduste valikul. Kompenseerimaks jahutussüsteemide elektrienergia kasutust tuleks koos jahutussüsteemiga paigaldada ka päikesepaneelid elektri tootmiseks. Kuna jahutust on vaja päikesepaistelisel päeval, on võimalik kohapeal toodetud elektrit kasutada hoone jahutussüsteemides nii, et võrgust ostetava elektri kogus jahutussüsteemide lisamisega ei suurene.

V Projektide valiku kooskõla valikukriteeriumidega

Projekti tegevuste valikul lähtutakse rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud valikukriteeriumidest ja -metoodikast vastavalt ühendmääruse §-s 7 sätestatule:

⁷ Teadusarendusprogramm LIFE IP BuildEST – hooandja hoonete renoveerimisele | Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (mkm.ee), kättesaadav seisuga 19.01.2023.

⁸ <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122018014?leiaKehtiv>, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

⁹ Microsoft Word. Suvise ruumitemperatuuri kontrollarvutuse juhend_final.docx (kredex.ee). Suvise ruumitemperatuuri kontrollarvutuse juhend. Tallinna Tehnikaülikool. 2018, kättesaadav seisuga 19.01.2023.

- 1) projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele;
- 2) projekti põhjendus;
- 3) projekti kuluefektiivsus;
- 4) elluviija (taotleja, sh partneri(te) kaasamisel partneri(te)) suutlikkus projekti ellu viia;
- 5) projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.

VI Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Meetme 21.4.1.1 „Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine“ eelarve on 87 000 000 eurot, millest Euroopa Regionaalarengu Fondi toetus on 70% ehk 60 900 000 eurot ja riiklik kaasfinantseering 20% ehk 17 400 000 eurot ja omafinantseering 10% ehk 8 700 000 eurot. Meetme eelarve jaguneb nelja sekkumise vahel, millest toetuse eelarve sekkumise „Kogukonnapõhiste toetatud elamiste loomine teenusmajas“ elluviimiseks on 26 089 784 eurot, kus Euroopa Regionaalarengu Fondi toetus on maksimaalselt 18 262 849 eurot ja riiklik kaasfinantseering 5 217 957 eurot, toetuse saajate omafinantseering minimaalselt 2 608 978 eurot.

Toetuse andmise administreerimisega seotud kulutused kaetakse toetusperioodi tehnilise abi vahenditest.

Määruse rakendamise seotud eeldatav tulu on parem sotsiaalteenuste kättesaadavus. Ühelt poolt paraneb koduteenuste kättesaadavus tänu abivajajate koondumisele valla, osavalla, linna või linnaosa keskuses paiknevatesse toetatud eluasemetega hoonetesse, väheneb koduteenuse osutamiseks kuluv aeg ja kulu transpordile. Teiselt poolt väheneb koduhooldusteenuse vajadus ja lähedaste hoolduskoormus (võimaldades suurendada nende tööhõivet) seoses sellega, et olemasoleva mitteligipäätava elamufondi asemel võetakse kasutusele ligipäätavad, elanike vajadusi arvestavad, ökonoomsed ja energiasäästlikud toetatud eluasemed. Paremad elamistingimused on eelduseks paremaks igapäevaeluga toimetulekuks, vähendades nii rasketest eluoludest tingitud haigustesse haigestumist ja vastavate ravikulude tekkimist. See omakorda loob eeldused keskmise eluea pikendamiseks ning sellega seonduva tööea pikendamiseks ja tulude paranemiseks.

VII Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

VIII Määruse kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele (korraldusasutus, rakendusüksus), Euroopa Komisjonile ja seirekomisjonile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule. Esitatud kommentaarid ja nende vastused on kajastatud kooskõlastus tabelis.

Seletuskirja lisad:

Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht – lisa 1
Riskide hindamise tabel – lisa 2
Kooskõlastustabel – lisa 3